

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ศึกษากรณีครัวเรือน ในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ในบทนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญของการศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนหรือนโยบาย และ ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการให้กับผู้สนใจศึกษาต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ณ แหล่งเกิด แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม และแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนัก ความรู้และการปฏิบัติ ในการสร้างกรอบแนวคิดของการศึกษา โดยกำหนดตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และตัวแปรอิสระได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยวิธีสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 550 ราย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรณีตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีหน้าที่หลักในการจัดการขยะมูลฝอยตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การซื้อสิ่งอุปโภคบริโภคไปจนถึงการทิ้งขยะมูลฝอยของผู้ให้สัมภาษณ์จากครัวเรือน ครัวเรือนละหนึ่งราย โดยคัดเลือกครัวเรือนตัวอย่าง ตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) จากครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวงที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษานี้ ทั้ง 5 หมู่บ้านคือ บ้านป่าลาน บ้านสันป่าสัก บ้านแม่ข่อยใต้ บ้านไฉ้ และบ้านแม่คาว

การเสนอผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นการพรรณนาลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่สองเป็นการพรรณนาพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และส่วนที่สามเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ ซึ่งแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์การแปรผัน

หลายทาง โดยใช้การวิเคราะห์หัตถดอยพหูและการวิเคราะห์หัตถดอยพหูแบบขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดของผลการศึกษา ดังนี้

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลจากการสำรวจลักษณะทางประชากรและสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยประมาณ 45 ปี มีการศึกษาเฉลี่ยประมาณ 8.8 ปี หรือเทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นผู้ที่ไม่ทำงาน มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 12,267 บาทต่อเดือน และอาศัยอยู่ในชุมชนเฉลี่ยประมาณ 28 ปี จากการศึกษาลักษณะทางการสื่อสารพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งมีคะแนนของการรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และคะแนนของความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และการศึกษาลักษณะทางจิตวิทยาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำในสัดส่วนสูงสุด และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด โดยส่วนใหญ่คาดหวังว่าสามารถช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้

4.1.2 พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำในสัดส่วนสูงสุด ซึ่งต้องปรับปรุงพฤติกรรมหรือได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดในครัวเรือน โดยพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งที่ปฏิบัติบางครั้งหรือไม่ปฏิบัติเลยในกรณีคำถามนำวัสดุที่เหลือใช้ไปคัดแปลงเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น คำถามหิ้วตะกร้าหรือใช้ถุงผ้า เมื่อไปซื้อของ และกรณีคำถามท่านมักจะถามตนเองเสมอ ก่อนซื้อสินค้าว่าของสิ่งนี้จะถูกกำจัดอย่างไร เมื่อใช้หมดแล้ว

สำหรับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดที่เหมาะสมและควรปฏิบัติที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ปฏิบัติเป็นประจำ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง คือในกรณีคำถามที่ว่า นำของที่ใช้แล้วมาใช้ซ้ำ เช่นขวดแก้วใส่อาหาร/เครื่องคั้มที่หมดแล้วนำกลับมาใช้ใส่น้ำตาลทรายหรือการใช้กระดาษทั้งสองหน้า รวมทั้งกรณีคำถามรวบรวมขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ไปขาย และคำถามเลือกใช้สินค้าชนิดเดิม เช่นน้ำยาล้างจานชนิดเดิม ผงกาแฟ และครีมอาบน้ำ

4.1.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุและการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน เนื่องจากข้อมูลเรื่องรายได้มีค่าที่สูงและต่ำผิดปกติ (outliers) จึงไม่นำกรณีที่มีค่าผิดปกติมาวิเคราะห์ ทำให้คงเหลือจำนวนตัวอย่าง 537 ราย อีกทั้งยังมีการแปลงค่ารายได้ โดยใช้ค่า Logฐาน 10 เพื่อให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับตัวแปรตาม ซึ่งผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

4.1.3.1 การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่าย

การวิเคราะห์การแปรผันสองทาง โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยอย่างง่ายระหว่างพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดกับตัวแปรอิสระประกอบไปด้วยลักษณะทางประชากรและสังคม ลักษณะทางการสื่อสาร และลักษณะทางจิตวิทยา เพื่อเป็นการทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ว่าตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 ได้แก่ การศึกษา ผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพ (ผู้ปฏิบัติงานบริหาร งานจัดการ และข้าราชการ, เสมียนพนักงานและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง) รายได้ การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความรู้ ความตระหนัก และความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ซึ่งมีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้หญิงมีคะแนนพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดต่ำกว่าผู้ชาย ผู้ปฏิบัติงานด้านอื่นๆ มีคะแนนพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดต่ำกว่าผู้ที่ไม่ทำงาน และความเหมาะสมของพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด แปรผกผันกับอายุ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งมีทิศทางเป็นไปในทางตรงกันข้ามตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.1.3.2 การวิเคราะห์การแปรผันหลายทางโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ

การวิเคราะห์การแปรผันหลายทาง โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุระหว่างพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดกับตัวแปรอิสระทั้ง 10 ตัว โดยตัดตัวแปรการศึกษาออก เพื่อแก้ปัญหาค่าความสัมพันธ์พหุร่วมเชิงเส้น (multicollinearity) ซึ่งตัวแปรอิสระ 10 ตัว ได้แก่ เพศ อายุ ผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพ ผู้ปฏิบัติงานด้านอื่นๆ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ

มูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด สามารถร่วมอธิบายการแปรผันของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดได้ประมาณร้อยละ 62.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอิสระอื่นๆ ทั้ง 10 ตัวแล้ว มีตัวแปรอิสระ 7 ตัว ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 ได้แก่ เพศ การทำงานด้านวิชาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด

4.1.3.3 การวิเคราะห์การแปรผันหลายทางโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบ ขั้นตอน

สรุปผลการวิเคราะห์การแปรผันหลายทางโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน พบว่าตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายการแปรผันของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05 มีทั้งหมด 6 ตัว ได้แก่ เพศ ผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพ การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความรู้ ความตระหนัก และความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด จากการวิเคราะห์พบสิ่งที่น่าสนใจคือ ตัวแปรความตระหนักเพียงตัวแปรเดียวสามารถอธิบายการแปรผันของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดได้ดีที่สุดถึงร้อยละ 41.1 รองลงมา คือ การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ความรู้ เพศ ความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด และผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพ ตามลำดับ ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆ นั้น ไม่สามารถเพิ่มอำนาจการอธิบายการแปรผันของพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05

ตารางที่ 17 สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด
ของครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง จังหวัดเชียงใหม่

ตัวแปร	การวิเคราะห์ การแปรผันสองทาง (bivariate analysis)	การวิเคราะห์การแปรผัน หลายทาง (multivariate analysis)	
	การวิเคราะห์ถดถอย อย่างง่าย	การวิเคราะห์ ถดถอยพหุ	การวิเคราะห์ ถดถอยพหุแบบ ขั้นตอน
เพศ	X [*]	X [*]	X ^{*4}
อายุ	X [*]	X	X
อาชีพ			
- ผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพ	✓ [*]	✓ [*]	✓ ^{*6}
- ผู้ปฏิบัติงานด้านอื่นๆ	X [*]	X	✓
รายได้ (Log)	✓ [*]	✓	✓
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	X [*]	✓ [*]	✓
การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด	✓ [*]	✓ [*]	✓ ^{*2}
ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด	✓ [*]	✓ [*]	✓ ^{*3}
ความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด	✓ [*]	✓ [*]	✓ ^{*1}
ความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะ มูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด	✓ [*]	✓ [*]	✓ ^{*5}

หมายเหตุ

✓ = มีทิศทางเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

X = มีทิศทางไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

* = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ≤ 0.05

¹⁻⁶ = ลำดับความสำคัญในสมการถดถอยพหุแบบขั้นตอน

4.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับเทศบาลตำบลสันทรายหลวง ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับเทศบาลตำบลสันทรายหลวง

1) ผลการศึกษาพบว่า ในเรื่องพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดนั้น กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และยังไม่ค่อยมีการปฏิบัติที่ถูกต้องในหลายๆ กรณี เช่น การถามตนเองเสมอก่อนซื้อสินค้าว่าของสิ่งนี้จะถูกกำจัดอย่างไร เมื่อใช้หมดแล้ว รวมทั้งการหิ้วตะกร้าหรือใช้ถุงผ้า เมื่อไปซื้อของ และนำวัสดุที่เหลือใช้ไปตัดแปลงเพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่น เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอย ดังนั้นเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดให้อยู่ในระดับสูงขึ้นหรือให้ปฏิบัติบ่อยครั้งจึงควรหาแนวทางส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจและเพิ่มการปฏิบัติที่เหมาะสมให้มากยิ่งขึ้น

เทศบาลตำบลสันทรายหลวงควรมีการวางแผนกำหนดนโยบายหรือมาตรการรณรงค์อย่างจริงจังและต่อเนื่องในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดเพิ่มมากขึ้น ตามหลักการ 7Rs ได้แก่การปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงการใช้สิ่งของหรือบรรจุภัณฑ์ (REFUSE) การเลือกใช้นิตินค้าชนิดเติม (REFILL) ซึ่งใช้บรรจุภัณฑ์น้อยชิ้นกว่า การเลือกใช้นิตินค้าที่สามารถส่งคืนบรรจุภัณฑ์กลับสู่ผู้ผลิตได้ (RETURN) การซ่อมแซม (REPAIR) การนำของเสียมาปรับปรุงซ่อมแซมเพื่อให้ใช้ใหม่ การใช้ซ้ำ (REUSE) การนำบรรจุภัณฑ์ใช้แล้วกลับมาใช้อีกครั้ง การแปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่ (RECYCLE) เป็นการแปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่ หมายถึง การนำมูลฝอยบรรจุภัณฑ์ใดๆ ก็ตาม ไปผ่านกระบวนการแปรรูปและผลิตเพื่อให้กลับมาเป็นผลิตภัณฑ์ตามวัตถุประสงค์เดิม และวัตถุประสงค์อื่นๆ การลดการบริโภค (REDUCE) เป็นการใช้นิตินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในปริมาณที่น้อยลง แต่ได้ประสิทธิภาพเหมือนเดิม

นอกจากหลักการ 7Rs ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลไว้แล้วยังพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดการคิดใคร่ครวญให้ดีกว่าเดิม (RETHINK) เนื่องจากหลักการนี้ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นจึงควรให้มีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่างๆ และการอบรมเพื่อให้คิดใคร่ครวญซ้ำหลายๆ ครั้งให้ดีกว่าเดิมซื้อสินค้าทุกครั้ง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยที่มีปริมาณมากและไม่สามารถจัดเก็บหมดภายในหนึ่งวัน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาประชาชนให้สามารถจัดการขยะมูลฝอยในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การเลือกซื้อสินค้าไปจนถึงการนำขยะมูลฝอยไปทิ้ง หากประชาชนปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องก็จะเป็นการช่วยลดปริมาณขยะ

มูลฝอยให้กับครัวเรือน ชุมชน อำเภอ และยังคงถือเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมและเป็นชุมชนต้นแบบให้ชุมชนหรืออำเภออื่นๆ ได้ยึดถือและนำไปประยุกต์ใช้ หรือกำหนดนโยบายปฏิบัติให้แก่ชุมชนหรืออำเภออื่นๆ ได้นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิผลตามมา

2) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดมากที่สุดคือ ความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด แต่จากข้อมูลกลับพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ เช่นประชาชนส่วนใหญ่กลับเข้าใจว่า การคำนึงถึงการจัดการขยะก่อนซื้อสินค้าทุกครั้ง ไม่สามารถช่วยลดปริมาณขยะลงได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดให้มากยิ่งขึ้น โดยปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนโดยเน้นเรื่องการคิดใคร่ครวญให้ดีก่อนซื้อ (RETHINK) เพื่อให้เห็นว่า การคำนึงถึงการจัดการขยะก่อนซื้อสินค้าทุกครั้ง เป็นการช่วยลดปริมาณขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกกรณีหนึ่งคือ ประชาชนจำนวนไม่น้อยมีความเข้าใจว่า “การจัดการขยะควรเป็นหน้าที่ของเทศบาลเท่านั้น” ซึ่งข้อความนี้ก็ชี้ให้เห็นถึงการขาดความตระหนักอีกเช่นกัน จึงควรปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนให้เห็นว่า จัดการขยะควรเป็นหน้าที่หลักของประชาชนทุกคน เพราะทุกคนล้วนมีส่วนก่อให้เกิดขยะมูลฝอย ส่วนเทศบาลควรมีหน้าที่นำขยะมูลฝอยที่ใช้ประโยชน์ไม่ได้แล้วจริงๆ ไปจัดการต่อในขั้นต่อไป นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนนโยบายการจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทัศนคติ ประสบการณ์หรือแนวทางแก้ไขปัญหามลพิษในชุมชน เช่น การจัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาแนวทางแก้ไข หรือการจัดการแข่งขันประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุเหลือใช้ พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดแรงจูงใจ โดยการมอบรางวัลแก่ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำสิ่งของเหลือใช้มากที่สุด มาทำสิ่งประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุดและเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยอย่างจริงจัง เป็นต้น ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ อาจทำให้ประชาชนมีความตระหนักต่อพฤติกรรมจัดการขยะ มูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดมากยิ่งขึ้น และจะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติอย่างกว้างขวางตามมา นอกจากนั้น ในภาคอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการในพื้นที่ก็ควรตระหนักถึงกระบวนการผลิตที่จะเป็นการช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดด้วย โดยการคิดคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมให้มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวและให้ความร่วมมือกับชุมชนให้มากขึ้น

3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดรองลงมาคือ การรับสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ดังนั้นหน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยต้องจัดให้มีการรณรงค์การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นข่าวสารเรื่องจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดตามหลักการ 7Rs และการคิดใคร่ครวญให้ดีก่อนซื้อ (RETHINK) ที่ถูกต้องและเนื้อหาสามารถเข้าใจได้ง่าย เหมาะสมกับประชาชน โดย

เน้นในเรื่องการคิดวางแผนให้ดีกว่าตัดสินใจซื้อ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงข้อดีของการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการช่วยกระตุ้นจิตสำนึกและเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของประชาชน และควรมีการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับชุมชนตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในการลดปริมาณขยะผ่านทางหอกระจายข่าวชุมชนเป็นประจำ เพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนปฏิบัติตาม

4) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ดังนั้น สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลเข้าใจปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาได้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน คือการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดแก่บุคคลอย่างทั่วถึงทุกชุมชน เช่น การนำขยะไปทิ้งลงถังขยะที่ทางเทศบาลจัดเตรียมไว้เป็นการลดภาระการจัดการขยะมูลฝอยจากครัวเรือนแล้วนำไปทิ้งในพื้นที่อื่น ซึ่งวิธีนี้ไม่สามารถช่วยลดปริมาณขยะให้ลดลงได้เลย ในกรณีการฝังขยะจำพวกถุงพลาสติกและโฟมไม่สามารถลดปริมาณขยะได้เลย เพราะขยะจำพวกนี้ต้องใช้เวลานานในการย่อยสลายตัว กรณีการใช้น้ำยาล้างจานชนิดเติมเป็นวิธีที่ถูกต้องในการลดปริมาณขยะเพราะใช้บรรจุภัณฑ์น้อยชิ้นกว่า โดยสมควรอย่างยิ่งในการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ตามหลักการ 7Rs และการคิดใคร่ครวญให้ดีกว่าซื้อ (RETHINK) ทั้งนี้ควรให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องแก่ประชาชน เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการร่วมมือกันลดปริมาณขยะ รวมทั้งตระหนักถึงสาเหตุและผลเสียของปัญหาขยะมูลฝอยที่จะส่งผลเสียต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

5) การศึกษาครั้งนี้พบว่า มีความแตกต่างระหว่างเพศในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด ในขณะที่ผู้หญิงมีบทบาทหลักในการจัดการขยะมูลฝอย แต่ยังมี ความเข้าใจและมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการจัดการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดที่ยังไม่ถูกต้องเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับผู้หญิงที่ส่วนใหญ่เป็นผู้รับผิดชอบงานบ้าน ในการเข้าร่วมประชุม อบรม หรือได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย และควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดที่สามารถเข้าใจง่าย และเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน โดยเน้นในเรื่องการคิดวางแผนให้ดีกว่าและคำนึงถึงผลที่ตามก่อนจะตัดสินใจซื้อและใช้ รวมถึงสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

6) ความคาดหวังประโยชน์จากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงควรหาวิธีสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนช่วยกันลดปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น เช่น ทางเทศบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย ควรสร้างแรงจูงใจในรูปของผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมให้มากยิ่งขึ้น เช่นการจัดเตรียมแหล่งรับซื้อขยะที่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้ หรือจัดให้มีบริการเคลื่อนที่ออกไปรับซื้อของเก่าจากในชุมชนทุกเดือน เพื่อบางครัวเรือนที่มีขยะที่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้เพียงเล็กน้อยจะได้ไม่เสียเวลา หรือ

การให้รางวัลการประกวดแม่บ้านตัวอย่าง สำหรับครัวเรือนที่มีการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดที่ดี เพื่อให้แม่บ้านครัวเรือนอื่นๆ ได้เห็นเป็นตัวอย่างและนำไปปฏิบัติตาม รวมทั้งให้ครัวเรือนที่ได้รับรางวัลได้เผยแพร่ความรู้และวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับผู้อื่น จึงน่าจะเป็นแรงเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดในครัวเรือนได้เพิ่มขึ้น

7) ปัจจัยสุดท้ายที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด คือ อาชีพ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติงานด้านวิชาชีพมีพฤติกรรมกรรมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดที่เหมาะสมกว่าผู้ไม่ประกอบอาชีพ ดังนั้นควรจัดอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ที่ไม่ได้ทำงาน รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ที่ไม่ได้ทำงานมีรายได้เสริมจากการประดิษฐ์สิ่งของจากเศษวัสดุเหลือใช้ ไปขาย

8) การที่จะส่งเสริมด้านความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดนั้น ควรจะมีการสอดแทรกเข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียน เพื่อให้เด็กรุ่นต่อๆ ไปได้มีความรู้และความตระหนักในเรื่องดังกล่าว และจะได้นำไปปฏิบัติต่อไปในอนาคต ในส่วนของประชาชนทั่วไปในชุมชนนั้น ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด โดยผ่านทางการศึกษาในระบบโรงเรียน

4.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำชุมชนและประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสันทรายหลวง

1) จากการศึกษาพบว่า ภาคเอกชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับขยะมูลฝอยโดยเป็นผู้สร้างขยะมูลฝอย ปริมาณขยะมูลฝอยจะมากหรือน้อยจึงขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของบุคคลดังกล่าว ในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ จนกระทั่งการจัดการขยะมูลฝอยก่อนจะนำไปทิ้ง ดังนั้นชุมชนควรมีการพูดคุยถึงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน ขึ้นต่อไปคือส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม และประชาชนทุกคนในชุมชน มีการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดตามหลักการ 7Rs และการคิดใคร่ครวญให้ดีกว่าก่อนซื้อและก่อนผลิต (RETHINK) ที่สำคัญคือ สมาชิกในชุมชนควรช่วยกันและร่วมมือกับภาคเอกชน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ในพื้นที่ป้องกัน เฝ้าระวัง และรักษาสีสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการลดปริมาณขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด

2) ควรมีการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนทุกคนเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครัวเรือน มีการช่วยเหลือ เอื้ออาทร การสื่อสาร การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และการยอมรับในบทบาท ความคิดเห็น รวมถึงการปฏิบัติระหว่างสมาชิกในชุมชน อันจะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) สมาชิกในชุมชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยกัน โดยการจัดตั้งสหกรณ์ขยะหรือจุดรับซื้อขยะขึ้นในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการจัดการ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนนำขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ไปขาย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและทำให้ทุกคนให้ความสนใจเรื่องการผลิตปริมาณขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดมากยิ่งขึ้น

4.2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีของครัวเรือนในเขตเมืองเท่านั้น ควรจะได้ทำการศึกษาดังสถานที่ที่ทำให้เกิดขยะมูลฝอยในที่ต่างๆ กันด้วย เช่น การศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตชนบท

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบด้านการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตพื้นที่ที่มีการรณรงค์ให้ประชาชนช่วยกันลดปริมาณขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดตามหลักการ 7Rs ก่อนนำไปทิ้ง และการคิดใคร่ครวญให้ดีกว่าก่อนซื้อ เปรียบเทียบกับพื้นที่ที่ยังไม่มีการรณรงค์ เพื่อให้ทราบถึงการจัดการขยะมูลฝอยมีผลต่อการปฏิบัติในการจัดการขยะมูลฝอยต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3) เนื่องจากการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดตามหลักการ 7Rs เป็นเรื่องที่ยากลำบาก ซับซ้อน ต้องรู้จักการคิดวางแผนให้เป็นระบบ รู้จักคาดการณ์อนาคต รู้จักคำนึงถึงผลได้ผลเสียที่จะตามมาภายหลัง ดังนั้นการใช้สื่อ และการประชาสัมพันธ์ต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ควรมีการศึกษาว่าสื่อประเภทใด รูปแบบใด ที่เหมาะสมกับกลุ่มประชาชนในลักษณะต่างๆ เช่น กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มแม่บ้าน หรือกลุ่มคนทำงาน เป็นต้น

4) ควรมีการศึกษาถึงการใช้อย่างไร ประโยชน์จากขยะมูลฝอยประเภทต่างๆ ว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างไรได้บ้าง และมีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด

5) ควรจะมีการศึกษาถึงพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนที่อาจส่งผลกระทบต่อจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด

6) ผู้สนใจสามารถศึกษาเรื่องในทำนองเดียวกันนี้ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการของการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดตามหลักการ 7Rs และการคิดใคร่ครวญให้ดีกว่าก่อนซื้อ อาจใช้วิธีอื่นในการเก็บข้อมูลหลายๆ วิธีประกอบกัน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ หรือการสังเกต มาประกอบรวมกับการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาเสริมการวิจัยเชิงปริมาณ เช่น ในกรณีของตัวแปรเพศที่พบว่าผู้ชายมีพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดเหมาะสมมากกว่าเพศหญิง ซึ่งน่าจะใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมาทำการศึกษาว่าอะไรเป็นสาเหตุให้เกิดความแตกต่างกันระหว่างเพศ เพื่อจะได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดให้เหมาะสมต่อไป